

Viața și activitatea lui Constantin Stere

The life and activity of Constantin Stere

Răducu Rușeț¹
Academia Română, Filiala Cluj- Napoca

Abstract

The present historical research, entitled The Life and Activity of Constantin Stere proposes to evoke some biographical and publicistic aspects from the activity of the writer, publicist and politician Constantin Stere. The current stage of the research in the theme domain consists in a reevaluation of sources. In this way, we can mention that about Constantin Stere there were written important works, studies, articles, numerous online sites published articles about his activity, etc.

Key words: *writer, publicist, politician, biography, cultural aspects*

Constantin Stere (1865- 1936) - Constantin Stere² s-a născut la data de 14 noiembrie 1865, în localitatea Cerepcău- Soroca, într-o familie de moșieri cu tradiție istorică venită din Botoșani. Stabilit la Cerepcău, bunicul lui Constantin Stere, Ștefan Stere, era deținătorul unor domenii întinse, locuri

¹ Doctorand la Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj- Napoca. Adresă de email: ruset_raducu@yahoo. com. **BURSIER MINERVA AL ACADEMIEI ROMÂNE, FILIALA CLUJ-NAPOCA.** Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA-Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post- doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007- 2013.

² Mai multe date despre viața și activitatea lui Constantin Stere vezi în: Art. *Detaliu personalitate Constantin Stere*, material bibliografic consultat pe site- ul http://www.-dreptonlin-e.ro/personalitati/-detaliu_personalitate-.php?id_personalitate=8, în data 19. 04. 2015, ora 11:19; Vlada Afteni, *Constantin Stere, biografie (1865- 1936)*. Prezentul articol relevă aspecte de ordin biografico- intelectual despre C. Stere. Tot din acest articol mai aflăm că în timpul unirii provinciilor românești din 1918, C. Stere, în calitate de om politic și intelectual basarabean important a îndeplinit un rol semnificativ în cadrul Sfatului Țării, fiind ales în acest interval cronologic al doilea președinte al Sfatului Țării, în perioada 2 aprilie- 25 noiembrie 1918, Sfatul Țării stabilind unirea Basarabiei cu România. Articol consultat pe site- ul http://www.istoria.md/articol/585/Constantin_Stere,_biografie, în data 19. 04. 2015, ora 10: 55; Art. *(Personalitatea zilei) Constantin Stere, un patriot activ*, consultat pe site- ul <http://www.timpul.md/articol/%28personalitatea-zilei%29-constantin-stere-un-patriot-activ-47900.html>, în data 19. 04. 2015, ora 11: 57.

unde a copilărit nepotul său. Bunicul îi lasă tatălui său, Iorgu Stere³, moștenire numeroase moșii. Și mama lui, Pulcheria (Tulcheria Fedorovna) provenea dintr-o familie de moșieri, primii ani de viață fiind petrecuți la Cerepcău, loc unde primește o educație în spiritul obiceiurilor și tradițiilor din acea perioadă⁴. Familia Stere a avut patru copii, Constantin Stere fiind al treilea copil. Așa cum susține Virginia Mușat, dar cum se poate observa și în romanul *În preajma revoluției*, copilăria lui a fost marcată de lipsa de afecțiune a mamei sale, acest lucru ducând la o apropiere a tânărului Constantin Stere de oamenii simpli din popor, se împrietenește cu copiii țăranilor. Dragostea maternă a fost canalizată către doica care l-a crescut. Viitoarea sa ideologie, poporanismul, se dezvoltă încă din această perioadă fragedă, fiind de acum afectat de nedreptățile aduse oamenilor din mediul rural. Această atracție a lui Stere pentru țăranime era dezavuată de părinții săi, fapt care ducea la pedepse și admonestări, fiind oprit în nenumărate rânduri să se joace cu fiii sătenilor. Contextul oferit de satul natal prin desele întâlniri cu țăranii, timpul petrecut la câmp, dragostea pentru pământul strămoșilor, toate acestea fiind metamorfozate în formarea viitorului scriitor și om politic de mai târziu⁵. Fiind dintr-o familie înstărită, Constantin Stere își permite un profesor particular, urmând pensionul sub îndrumarea pastorului Falin⁶. Studiile și le continuă la Chișinău, loc unde este înscris la o școală de băieți, unde învață limba germană. Promovează cu succes examenul în urma celor doi ani de studiu, iar în timpul studiilor liceale se familiarizează cu literatură rusă și noile curente de gândire (narodnicismul, marxismul), fiind în această perioadă atras de studiul limbilor clasice⁷.

Încă din liceu citește atât operele permise (Pușkin, Gogol), cât și literatura interzisă (Turgheniev, Gonțarov, Tolstoi, Dostoievski). Acest tip de literatură era cenzurată pe motivul că ar duce la concretizarea unor manifestări anarhice, dar cu toate aceste constrângeri, tinerii liceeni, printre care se afla și Stere, își procurau astfel de cărți pe ascuns, de la biblioteci. După această perioadă de formare, Constantin Stere, alături de alți tineri

³ În bibliografia de specialitate a apărut o ușoară antinomie referitoare la tatăl lui C. Stere. În timp ce Virginia Mușat susține în lucrarea *Constantin Stere: scriitorul* că îl cheamă Iorgu Stere, Lucian Predescu în *Enciclopedia României Cugetarea*, lansează ipoteza unui alt nume, Egor Stephanovici. Este posibil să fie două variante ale aceluiași nume.

⁴ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul*, Editura Cartea Românească, București, 1978, p. 5-6.

⁵ *Ibidem*, p. 6-7.

⁶ Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetare*, Editura SAECULUM I. O., București, 1999, p. 811.

⁷ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul*..... p. 7.

care prefigurau viitoarea intelectualitate, este ales să facă parte din Partidul Narodna Volia (Voința Poporului). În acest interval cronologic se dezvoltă viitoarea sa ideologie politică și resentimentele antițariste. Anii de liceu au fost favorabili pentru formarea sa intelectuală, gândirea sa fiind un mixaj cultural între operele lui Kant, literatura rusă, materialismul dialectic al lui Marx și Engels, adoptând câte ceva din aceste curente și idei filosofice, îmbrățișând romantismul specific perioadei, iar toate aceste idei de gândire se pot observa în ideologia poporanistă. După ce promovează examenul de maturitate (Bacalaureatul), în 1886 Constantin Stere merge la Odessa pentru a-și continua formarea intelectuală. Acesta este momentul când Stere are primele inițiative politice, acesta aderă la organizația nihilistă a tinerilor, promovând concepții și idei antidinastice. Datorită calităților sale de mare orator, ține un discurs public muncitorilor din Odessa, acest lucru ducând la o atmosferă cu o puternică încărcătură socială și mesajul lui Stere fiind primit cu entuziasm de muncitori. Devenind o prezență incomodă, Constantin Stere este pus sub urmărire, iar în cele din urmă este arestat în anul 1883, la vârsta de 18 ani⁸.

Datorită atitudinii sale de frondă, este întemnițat în mai multe orașe printre care putem aminti: Chișinău, Odessa, Moscova- Butîrchi. În urma detenției efectuate în centrele amintite, este deportat în Siberia, loc unde ia contact cu sistemul de detenției și condițiile precare în care trăiau deținuții, mulți murind, dar el reușește să supraviețuiască sistemului impus. Din cauza multiplelor deportări și a condițiilor inumane din închisori, Constantin Stere dezvoltă sentimente de ură față de țarul Alexandru al III-lea, promovând idei antidinastice. Pe timpul deportării și detenției sale în Siberia, Maria Grosu, o elevă din Chișinău, îi este alături. Cei doi se căsătoresc și au trei copii: Roman, Gheorghe și Lily (primul copil s-a născut în Siberia, iar ceilalți doi la Iași)⁹.

În perioada detenției de la Odessa și a exilului din Siberia, a studiat toți marii scriitori, filosofi și gânditori (Kant, Adam Smith, Ricardo, Thomas Robert Malthus, J. S. Mill, Auguste Comte, Rudolf Jhering, Albert Venn Dicey etc). Anul 1877 îi aduce o nouă perioadă de exil în Siberia, de această dată fiind trimis la Eniseisk și la Iamalsk, aproape de Cercul polar, în aceste localități luând notă de condițiile de trai ale localnicilor. Sugestiv este următorul citat: *Oamenii se nasc și mor aici fără nici un meșteșug, ca*

⁸ *Ibidem*, p. 8.

⁹ *Ibidem*, p. 9- 10.

*oricare mamifer din tundrele acelea înghețate*¹⁰. În timpul celui de-al doilea exil din Siberia (1877), Constantin Stere dezvoltă o aversiune puternică față de țarism, acestea observându-se și în scrierile sale. Relevant este citatul: *Țarismul este necompatibil cu progresul omenirii. El constituie prin sine însuși o primejdie de moarte pentru toată civilizația, ca un rezervor al forțelor reacțiunii mondiale, care poate pune stavilă întregii propășiri sociale și politice din lume. Răsturnarea imperialismului moscovit nu este doar o problemă internă a Rusiei, este problema istoriei mondiale, este o condițiune de biruință a luminii asupra întunericului din lume, punctul de plecare, primul pas pentru asigurarea dezvoltării normale a omenirii*¹¹.

Anul 1889 îi aduce o nouă perioadă de detenție, moment când îl cunoaște pe Lenin. Este mutat la Krasnoyarsk, o localitate aflată lângă Minusinsk, de data aceasta motivul acuzării fiind un posibil atentat organizat de Constantin Stere împotriva țarului, când acesta se afla în Krasnoyarsk, în periplul său spre Extremul Orient. În acest complot a fost implicat și mareșalul Poloniei, Pilsudski, celor doi aducându-li-se aceleași acuzații de conspirație împotriva țarului Alexandru al III-lea. În anul 1890 este iarăși mutat, de această dată în localitatea Serghinsk, iar în anul 1891 este lăsat să plece acasă, neavând voie să pătrundă în centrele unde ar fi putut îndemna la revoltă împotriva țarului, cât și în orașele importante universitare¹².

Întors din exil vizitează localitatea natală, Cerepcău, își vede părinții, dar în Cerepcău stă foarte puțin timp. Renunță la avere în favoarea surorilor lui, iar împreună cu familia merge la Iași în 1892, unde își continuă studiile, urmând cursurile Facultății de Drept. Își definitivează studiile universitare în anul 1896, iar în 22 iunie 1897 își susține licența în Drept, având titlul lucrării de licență: *Evoluția individualității și noțiunea de persoană în drept*. După ce obține titlul de licențiat în Drept, avansează în ierarhia profesională fiind numit în funcția de profesor la Facultatea de Drept din Iași, la data de 15 martie 1901¹³. Este primit de tinerimea ieșeană ca un adevărat luptător pentru idealurile naționale, fiind respectat datorită calităților sale de mare orator și datorită faptului că printre ei se află un intelectual care și-a sacrificat tinerețea pentru anumite deziderate importante în epocă, fiind simbolul luptei împotriva țarismului. Este portretizat în felul următor: *Avea o barbă mare, castanie, revărsată pe piept, ochi pătrunzători și*

¹⁰ *Ibidem*, p. 11.

¹¹ *Ibidem*, p. 11.

¹² *Ibidem*, p. 12.

¹³ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul.....* p. 19-20.

*intransigenți, un aer în totul pătrunzător*¹⁴. Între 1898- 1899 a deținut funcția de ajutor de primar în Iași. În capitala Moldovei, la Iași, cunoaște nume importante ale culturii printre care putem aminti pe: Garabet Ibrăileanu și Raicu Ionescu - Rion. Ajungând la Iași, se plasează de partea intelectualității socialiste. El înțelege socialismul ca fiind un curent care îmbină spiritul revoluției, materialismul dialectic al lui Marx, gândirea evoluționistă promovată de Spencer și Darwin, realismul observat în cultura și literatura franceză, adoptând câte ceva și din romantismul eminescian și idealismul kantian. Putem observa că în concepția lui Constantin Stere, la baza socialismului stau mai multe doctrine, curente de idei și concepții, toate acestea ducând la crearea socialismului care ar putea să ajute la ridicarea țărănimii¹⁵.

Se implică în viața socială și culturală a orașului Iași, astfel în anul 1891 pune bazele unei societăți literare studențești, pe numele său *Datoria*, în funcția de director al acestei societăți fiind nepotul lui Mihail Kogălniceanu, Liteanu. Prin această societate, intelectualitatea studențească avea ca obiectiv înființarea unor școli pentru adulți, pentru cei care nu își permiteau să învețe la alte școli, pentru cei săraci. Putem constata că scopul acestei asociații culturale era promovarea culturii și a științei de carte la pătura săracă, la țărănime, aici observându-se rolul social și cultural al lui Constantin Stere. În paralel cu activitatea socio- culturală, Constantin Stere începe o intensă activitate publicistică¹⁶, el susținând intensificarea relațiilor dintre intelectualitate și popor. Publică în ziarul *Adevărul*, în 1893, un studiu cu titlul: *Din notițele unui observator ipohondru*, în paginile acestei cercetări militând pentru rolul intelectualității în sfera emancipării țărănimii¹⁷. Activitatea publicistică a lui Constantin Stere se poate observa și la ziarul *Evenimentul* din Iași, publicând în suplimentul acestui ziar, *Evenimentul literar*. Pe parcursul întregii sale activități gazetărești își semnează articolele uzitând o întreagă serie de pseudonime: Sortescu, Bîrzu, Stupu, Observator Ipohondric, C. Șercăleanu, Verax, Nistreanu, Cerepcoveanu, M. Costea, Codreanu, în unele cazuri semnând articolele sale sociale și de critică literară cu inițialele C. S.¹⁸. Un pseudonim mai puțin

¹⁴ *Ibidem*, p. 13.

¹⁵ *Ibidem*, p. 13.

¹⁶ Mai multe detalii despre activitatea publicistică a lui C. Stere, vezi: Victor Durnea, *C. Stere- Publicistica, Vol. I (1893- 1905)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.

¹⁷ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul.....* p. 14.

¹⁸ *Ibidem*, p. 14.

cunoscut este cel de C. Minuseanu¹⁹. Ascensiunea sa în viața culturală și politică este marcată de participarea în anul 1893 la primul congres al Partidului Socialist care s-a ținut la București. La acest congres care anunța înființarea Partidului Socialist au participat nume importante ale culturii românești, printre care putem aminti pe Constantin Dobrogeanu- Gherea, Ion Nădejde, Anton Bacalbașa etc. În cadrul acestui congres Constantin Stere susține că numai după ce se realizează emanciparea țăranilor se poate vorbi de realizarea socialismului. Participă alături de alți studenți din Iași în data de 29 septembrie 1894 la un protest. Dezbaterile și negocierile protestului studentesc s-au desfășurat în incinta Universității din Iași. La protest au participat următorii studenți: G. Ibrăileanu, R. Bogdan, C. A. Teodoru, M. Carp, Elena Carp, D. D. Pătrășcanu ș. a. Putem observa că activitatea sa din sfera socială și politică se întrepătrunde cu activitatea editorială și publicistică. Continuă să publice la *Evenimentul literar*, în anul 1894 trimitând spre tipar și publicând un eseu intitulat *Omul perfect*, în această lucrare idealizează țăranimea, argumentând că este o categorie socială dezvoltată și modernizată. În acest context al revendicărilor sociale pentru țărani, Constantin Stere participă la cel de- al doilea congres al Partidului Socialist Democrat Muncitoresc Român. În cadrul acestui congres reiterează aspectele de ordin social care vizează categoria rurală a sătenilor, susținând că socialismul se poate dezvolta doar în țările puternic industrializate. Acest congres al PSDMR a avut loc în luna septembrie a anului 1894²⁰.

În această perioadă publică lucrarea *Încercări filosofice*, acest studiu fiind gândit în perioada deportării sale în Siberia²¹. După moartea tatălui său moștenește o avere de 300. 000 lei, renunțând la partea sa de avere în favoarea surorilor sale. În ceea ce privește moștenirea familială relevant este următorul citat: *Am dat cu piciorul în latifundiile mele părintești, eu rămas singur fecior la părinți în Rusia, unde fiii au privilegiu ereditar față de fiice și puteți vedea în arhivele tribunalului din Chișinău că nici după moartea tatălui meu nu am vrut să mă înec în mrejele șicanei ... și să- mi pierd viața în anticamerele tribunalelor și curților, în căutarea dreptului meu de moștenire. M- am mulțumit cu fărâmituri din moștenirea părintească pe care surorile mele au vroit să mi le dea de bunăvoie*²².

¹⁹ Răzvan Voncu, *Cronica edițiilor: Publicistica lui Stere*, Articol consultat pe site- ul http://www.romlit.-ro/publicistica- lui_stere, în data 17. 06. 2015, ora 9:05.

²⁰ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul.....* p. 16.

²¹ *Ibidem*, p. 19.

²² *Ibidem*, p. 19-20.

În perioada următoare începe să predea la Facultatea de Drept, iar printre studenții săi se numără: Octav Botez, P. Andrei, Iorgu Iordan, Pan Halippa, Mihail Ralea ș. a. După lungile perioade de detenție, a avut și momente de relaxare ca cel din anul 1898 când împreună cu o suită de prieteni pleacă într-o excursie la mănăstirile din Bucovina. În același an se implică în dezbaterile PSDMR-ului de la București. Pe agenda discuțiilor a fost criza de la nivel politic pe care o traversa Partidul Socialist, Constantin Stere fiind în cadrul acestei ședințe de lucru ideologul și susținătorul unui curent, poporanismul²³. După îndelungate dezbateri și dispute, Constantin Stere, prin capacitatea sa de persuasiune, reușește să convingă o parte a membrilor PSDMR să treacă la aripa stângă a liberalilor, astfel putând să pună în practică programul său social și politic care avea drept obiectiv rezolvarea următoarelor probleme: susținerea categoriei sociale a țărănimii, promovarea școlilor de adulți, reducerea serviciului militar la o perioadă de doi ani, reforma agrară și ultimul, dar nu cel din urmă, votul universal²⁴.

Între Constantin Stere și Garabet Ibrăileanu se leagă o prietenie strânsă, având aceleași idei politice și aspirații literare. Între anii 1900-1915, Constantin Stere a avut un rol important în viața politică și progresul țărănimii din România. Activitatea sa politică a fost influențată de alegerea în funcția de deputat a lui I. C. Brătianu (1901), continuând să predea la Facultatea de Drept fără a primi salariu. Ascensiunea sa în cariera universitară a fost determinată de alegerea în funcția de profesor titular de către consiliul de profesori al universității ieșene și senat. În această perioadă de realizări academice și universitare publică cursul intitulat *Introducere în studiul dreptului constituțional*²⁵.

În contextul războiului ruso-japonez din anul 1904, acesta redactează un memoriu către membrii partidului și guvern prin care susține că acest război ar putea duce la distrugerea țarismului. Revoluția rusă din Octombrie 1905, este considerată de Constantin Stere un bun prilej pentru căderea Imperiului Rus. În acest ansamblu al transformărilor sociale, politice și culturale din Rusia, metamorfozate prin Revoluția din Octombrie 1905, Constantin Stere împreună cu Garabet Ibrăileanu au inițiativa editorială de a publica revista *Viața Românească*²⁶, revistă cu orientare științifică, literară și politică.

²³ *Ibidem*, p. 20-21.

²⁴ *Ibidem*, p. 21.

²⁵ *Ibidem*, p. 22.

²⁶ *Viața Românească*- revistă literară, științifică și politică apărută la Iași în perioada 1906-1915. Mai multe detalii despre această revistă vezi în: Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile Periodice Românești (Ziare, Gazete, Reviste)*, tom I, 1820- 1906,

Constantin Stere va deține funcția de director al acestei reviste din anul 1906 până în 1915. Dat fiind contextul social și politic în care se afla, Constantin Stere dorea crearea unui organ de publicitate prin care să atace guvernul liberal și prin acesta, direct pe Ionel Brătianu, această viitoare publicație dorea distanțarea față de aripa liberală brătienistă. De mare ajutor în realizarea demersului jurnalistic a fost Garabet Ibrăileanu²⁷. Pentru a înființa acest ziar, Cantacuzino îi va acorda suportul său financiar. În jurnalul lui Maiorescu din 14/27 decembrie 1916, aflăm următoarele: *Dimineața Paul Greceanu la mine...îmi spune candid că Barbu Catargi i-a spus că Stere pe vremea ministeriatului G. Cantacuzino (1906- 1907) a cerut și a obținut 100. 000 lei spre a revoluționa Basarabia, dar a întrebuințat banii la fundarea revistei Viața Românească. Să fie adevărat? Stere face o foarte bună impresie. Ce e drept, revista lui a fost fondată în 1906, dar se zicea pe atunci că banii i-a dat dr. Jean Cantacuzino, cumnatul socialist al lui Carp, care și figurează ca împreună- redactor cu Stere pe copertă*²⁸. Constantin Stere dă dovadă de o implicare remarcabilă pentru apariția acestei publicații, făcând foarte multe drumuri la Iași pentru a constata evoluția editorială a revistei. În primul număr al *Vieții Românești*, publică două articole intitulate: 1) *Cântarea pătimirii noastre* și 2) *Urmările războiului ruso-japonez*²⁹.

Revista *Viața Românească* apare în data de 6 martie 1906, având un tiraj de 2000 de exemplare. Această revistă este foarte bine primită de publicul cititor, fapt care duce la creșterea numărului de exemplare, la 3200. Structura internă a revistei avea următoarele rubrici, amintim câteva dintre acestea: *Recenzii, Revista revistelor, Miscellanea, Cronica internă, Mișcarea intelectuală în străinătate ș. a.* Această revistă era condusă de doi directori, aceștia regăsindu- se în persoanele lui Constantin Stere și Paul Bujor. În timp ce Constantin Stere avea ca domenii de interes articole care vizau preocupări de natură literară, artistică și politică, sfera științifică a revistei fiind în subordinea lui Paul Bujor. Deci putem constata ca revista *Viața Românească* a avut preocupări atât de natură literară, politică și artistică, cât și științifică³⁰.

Editura Librăriile Socec & Comp și C. Sfetea, București, 1913, p. 769; Acad. Andrei Oțetea, *Istoria Poporului Român*, Editura Științifică, București, 1970, p. 337.

²⁷ Zigu Ornea, *Viața lui C. Stere*, Vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 336-337.

²⁸ *Ibidem*, p. 344.

²⁹ *Ibidem*, p. 347-348.

³⁰ *Ibidem*, p. 25.

Constantin Stere dorea să atragă la revista *Viața Românească* intelectuali de marcă, profesori, oameni de cultură, scriitori, de aceea cooptarea lui Paul Bujor în colectivul redacțional era binevenită în contextul în care acesta era naturalist, iar din 1896 ocupând funcția de profesor universitar la Universitatea din Iași. Paul Bujor va ocupa postul de director al revistei ieșene din 1906 până în 1907³¹. Cooptarea sa în fruntea colectivului redacțional este relatată mai târziu, în 1907 afirmând următoarele: *Trebuie însă să se știe că, chiar de la înființarea revistei, eu nu voiam să iau direcția științifică. De ce? Prevedeam chiar de la început, că în contactul cu d. Stere și al devotaților dsale nu voi găsi acea atmosferă caldă, prielnică unei munci sincere. În urma insistențelor lor repetate, am primit*³².

Fondatorii revistei oscilau în ceea ce privește titlul, între *Viața contemporană* și *Viața Românească*, în cele din urmă hotărându-se la *Viața Românească*, acest titlu fiind propus și de Stere. După înființarea revistei, se dorea atragerea unui număr mare de colaboratori, dintre care putem aminti pe: A. Vlahuță, N. Gane, Paul Bujor, dr. N. Lupu, Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Ion, Constantin și Octav Botez, Spiridon Popescu, Jean Bart, Gheorghe din Moldova (Kernbach), D. D. Pătrășcanu, N. Quinez și a. Revista având o orientare literară și științifică, se dorea din partea acestor colaboratori să publice recenzii, aspecte polemice, lucrări cu un pronunțat caracter literar și științific³³. Primul număr al revistei, din 6 martie, conținea: a) *Articolul- program*; b) Nicolae Gane, *Amintiri despre felul cum i-a venit ideea de a-l traduce pe Dante*; c) Vlahuță, *Datorii vechi* (nuvelă); d) Paul Bujor publică un articol științific; e) Al. Philippide publică un articol care face referire la istorie și critică literară; f) Artur Stavri dă spre tipar o poezie; g) C. Stere, *Cântarea pătimirii noastre*; h) Mihail Sadoveanu, *Pustiul*; i) G. Ibrăileanu, *De la Mihail Kogălniceanu la d. Maiorescu*; j) Constantin Botez editează un articol referitor la personalitatea lui Conachi; k) *Miscellanea*. Pe lângă aceste rubrici, în cuprinsul revistei se mai publicau cronici din domeniul literar (ex. G. Ibrăileanu, *Scriitori și curente*), științific (Paul Bujor și Petre Bogdan publicau astfel de cronici); de cronica internă și externă se ocupa Stere. Structura editorială a primului număr fiind urmată de următoarele secțiuni și rubrici: *Recenzii*, *Revista Revistelor*, ultimele două intitulându-se *Mișcarea intelectuală în străinătate* și *Bibliografie*. Constatăm că rubricatura foarte stufoasă, multiplele articole cu caracter

³¹ *Ibidem*, p. 364.

³² *Ibidem*, p. 365.

³³ *Ibidem*, p. 366.

literar, științific și pedagogic, alături de recenzii și polemici pe diverse teme și subiecte culturale demonstrează caracterul literar și științific al revistei și afinitatea intelectualității redacționale către polemică și dezbateri la un nivel cultural avansat, exprimat în paginile *Vieții Românești*. Relevante sunt mărturiile lui Stere din 1933: *Și acum mă înduioșază amintirea paharului cu bere, pe care bătrânul Nicu Gane ni l-a închinat, cu surâsul lui blând și fin, când sărbătoream, chiar în sărăcăciosul nostru local de redacție, apariția primului număr: Să ne adunăm aici, domnilor cu toții, când se va serba jubileul de patruzeci de ani și al Vieții Românești*³⁴.

După cum bine știm, o revistă, un ziar este susținut în mare parte din abonamente, numărul abonaților fiind important deoarece astfel putea fi prenumerat ziarul, având posibilitatea să fie publicat mai departe. Acest lucru era definitiv și pentru *Viața Românească*, astfel putem afirma că la puțin timp de la apariție, în luna iulie a anului 1906, *Viața Românească* înregistra un număr de 1800 de abonați, în același timp 800 de exemplare au fost vândute din librării. În primul an al apariției, *Viața Românească* avea un tiraj de 2700 de exemplare, colectivul redacțional pronosticând că acesta va crește cu 100 în plus. La doi ani de la apariție, în 1908, numărul ziarelor vândute s-a ridicat la 3200- 3400. Considerăm că ziarul lui Stere avea o situație destul de bună, din abonamente și reclame publicitare strângând în fiecare an câte 80. 000 lei. Ascensiunea revistei este vizibilă, înregistrând o evoluție editorială, receptivitate la public și vânzând un număr mare de exemplare. Constantin Stere și- a dat seama de importanța factorului economic în evoluția ziartisticii, astfel, în paginile revistei publică foarte multe reclame, face publicitate Ministerului Domeniului, Ministerului Finanțelor, astfel de reclame apărând tot mai mult în perioada următoare³⁵.

O prezentare a aspectelor relevante ce țin de politica editorială a *Vieții Românești*, cine avea sarcini redacționale și cum treceau prin filtrul redacției, rolul lui Stere ca șef și director de redacție, viitoarele reclame publicate, o considerăm importantă pentru descrierea și înțelegerea rolului jucat de Constantin Stere în sfera publicistică. Funcția de secretar de redacție a avut-o Sanielevici în anul 1909, moment când Ibrăileanu era grav bolnav. Constantin Stere, în calitatea sa de director al ziarului, era cel care își dădea acordul pentru a se publica în ziar, nimic nu se publica fără acordul său, alegea colaboratorii și numea alții noi, alegea redactorii, nimic nu se întâmpla în redacția *Viața Românească* fără știrea și acordul său. Este perioada când se fac cele mai avantajoase reclame la bănci. *Viața*

³⁴ *Ibidem*, p. 368.

³⁵ *Ibidem*, p. 374-375.

Românească face reclamă următoarelor bănci: la BNR, *The Banck of Roumanie, Naționala* (societate de asigurări), Banca Marmosch- Blannck & Co, Loteria de stat, Fabrica de petrol, *Steaua Română* etc. Observăm că Stere avea un rol important în mijlocul redacției, fiind cel care trasa directivele de urmat, alegerea noilor decizii redacționale și noile orientări editoriale³⁶.

Având în vedere orientarea literară a revistei, în cuprinsul ei se regăsesc nume ca: Sadoveanu, Brătescu- Voinești, Coșbuc, Goga, Jean Bart, O. Carp, D.D. Pătrășcanu, Elena Farago, Agârbiceanu, Otilia Cazimir, Topârceanu, Hortensia Papadat Bengescu ș. a.³⁷. După cum am mai menționat, alături de Stere, director pentru partea științifică a revistei a fost ales Paul Bujor, acesta din urmă nu s-a integrat în mecanismul redacției, nu era considerat ca făcând parte din această redacție, el mulțumindu- se doar cu acordul pe care îl dădea pentru publicarea articolelor științifice. Treptat încep să apară disensiuni între Paul Bujor și restul redacției, totul acutizându- se în lunile mai și iunie 1906, când acesta publică articolul *Lumea mărilor*. În cele din urmă, Paul Bujor își dă demisia din funcția sa de director al ziarului în 1907. Stere se gândea de mult să- l înlocuiască pe Paul Bujor cu Voinov, dar acesta nu a acceptat să vină în redacția *Viața Românească*. Postul de director al redacției a fost ocupat de Ion Cantacuzino³⁸. Membrii redacției, prieteni și devotați *Vieții Românești* munceau foarte mult, scriau, ei erau cei care editau, corectau toți, se ocupau de partea administrativă a redacției. Pentru început au fost remunerați doar Ibrăileanu, Sevastos și Topârceanu, deoarece în acea perioadă nu aveau alte venituri. Ei își asumaseră sarcini redacționale, corectau manuscrise, articole, corectau diverse rubrici din conținutul revistei. Redacția a avut mai multe adrese, inițial s-a aflat pe Str. Romană, în casa lui Ibrăileanu, apoi s-a mutat în apropiere de tipografie și pe Str. Manolescu. Sugestiv este următorul citat: *La început redacția era găzduită într- o cămăruță din locuința lui Ibrăileanu de pe strada Romană, apoi în apropierea tipografiei, într- un fel de coridor lung și îngust, sumbru și înghețat, în care iarna stăteau încotoșmăniți cu paltoanele, iar Gh. Kernbach, chel fiind chiar cu căciula în cap. Mobilierul era sărăcăcios și simplu: o canapea desfundată, o masă lungă cu scaune de berărie, un clasor înalt cu sertărașe multe*³⁹. După ce redacției i s-a dat foc în 1915, iar s-a schimbat adresa redacției, pe Str. Lăpușneanu. Reiterând și focusându- ne asupra rolului lui Stere din redacție,

³⁶ *Ibidem*, p. 377-378.

³⁷ *Ibidem*, p. 378-379.

³⁸ *Ibidem*, p. 379-382.

³⁹ *Ibidem*, p. 383.

putem spune că el era cel care hotăra soarta redacției, lua deciziile majore, se consulta cu ceilalți membri ai redacției. Se deplasa personal pentru a recruta colaboratori. Este cunoscut cazul când merge la Târgoviște pentru a-l coopta în redacție pe Brătescu- Voinești. Cele mai importante sarcini în redacție le avea directorul și redactorul șef prefigurate în persoana lui Stere. În urma activității sale de căutare, a găsit colaboratori pentru rubricile *Scrisori din Basarabia* și *Scrisori din Bucovina*. Același lucru doreau să facă pentru rubrica *Scrisori din Ardeal*. La fel cum a procedat în cazul lui Brătescu- Voinești, procedează și în acesta de față, se deplasează personal în Transilvania pentru a-l recruta pe Goga. Stere cunoștea rolul lui Goga ca reprezentant al culturii ardeleni. După ce l-a cunoscut pe Goga, pleacă într-un alt centru important al românilor ardeleni, Aradul fiind reprezentat printr-o altă publicație importantă, *Tribuna Poporului*. Constantin Stere vizitează redacția *Tribunei*, îl cunoaște pe Sever Bocu, părintele Roman Ciorogariu, P. I. Pap. În urma vizitei sale în Ardeal, publică o lucrare intitulată *Patru zile în Ardeal*⁴⁰. Iată ce spune Stere într-o scrisoare trimisă lui Ibrăileanu și datată 13 mai 1906: *Ura! Goga ne dă o poezie pentru nr. 4 (pe la 20 mai trebuie să mai cizeleze), și va da regulat. De asemenea I. Russu- Șirianu va deveni curînd colaborator al revistei ieșene, revenindu- i rubrica Scrisori din Ardeal*⁴¹. Prietenia lui Stere cu Goga este una durabilă, relațiile dintre cei doi fiind vizibile și la nivelul mișcării naționale românești, Stere fiind exponentul mișcării naționale din România, iar Goga din Transilvania⁴².

În timpul vizitei sale în Transilvania din 1906, Constantin Stere este impresionat de frumusețea satelor românești, afirmând că Ardealul ar fi o *Danemarcă românească*. În anul următor, 1907, izbucnește răscoala țărănească de la Flămânzi și Stere este numit prefect al Iașului. Constantin Stere își dă demisia din funcția de prefect al Iașului observând atitudinea antagonică care o adopta față de țărani în calitate sa de prefect al Iașului, Stere dorind înăbușirea răscoalei fără violență. În revista *Viața Românească* au fost descrise doleanțele țăranilor, cât și întreaga răscoală de la 1907, Stere militând pentru revendicările țărănești. În această perioadă de transformări sociale și revendicări țărănești, acesta scrie un studiu în care nu este pe deplin lămurit asupra ideologiei sale politice, intitulat: *Social- democratism sau poporanism*⁴³.

Activitatea din sfera politică este prefigurată în anul 1909, moment când se distanțează de gruparea lui Take Ionescu, apropiindu- se de liberali.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 384.

⁴¹ *Ibidem*, p. 385.

⁴² *Ibidem*, p. 387.

⁴³ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul.....* p. 28-31.

Nemulțumit de formarea noului guvern și de transformările politice survenite, Stere pleacă în străinătate, la Geneva (1910), la un an distanță (1911) îl regăsim ca fiind într- o altă localitate din străinătate, în Arona, în Italia. Această etapă din viața sa (1910-1912), reprezintă o perioadă de peregrinări în țară și străinătate. Întors în țară începe să- și recâștige prestigiul politic și universitar. Constantin Stere devine rectorul Universității din Iași la data de 27 februarie 1913. În acest timp el s-a ocupat de dotarea laboratoarelor, a bibliotecilor, îndeamnă studenții români din străinătate să- și termine studiile la Iași. În plan politic obține anumite reușite parțiale, reușind în această perioadă să modifice într- o oarecare măsură Constituția, de precizat este că a obținut Colegiu Unic, Votul universal rămânând un obiectiv greu de atins. Este nevoit să stopeze toate reformele și proiectele sale sociale și politice din cauza izbucnirii celui de-al doilea război balcanic. Acestea fiind pe cale să se pună în practică sunt amânate doi ani⁴⁴.

Dezamăgirea lui Constantin Stere este evidentă și în timpul guvernării lui I. C. Brătianu, în timp ce el spera la un post de ministru în acest guvern, este însărcinat doar să supravegheze Comisia pentru revizuirea Constituției. Izbucnirea Primului Război Mondial, anunțată prin atentatul de la Sarajevo din 28 iunie 1914, a împărțit intelectualitatea românească în două tabere, pe de o parte avem antanțiștii, iar pe de altă parte avem germanofili. În timpul celor doi ani de neutralitate, Stere susținea intrarea României în război de partea Germaniei, opunându- se alianței României cu Antanta, fapt care a dus la o dezavuare din partea opiniei publice românești, aducându- i chiar oprobriul public. Treptat, treptat este izolat de intelectualitate și clasa politică, făcând acum figura unui om singur, izolat, părăsit de ai săi. În anul 1914 publică la revista *Viața Românească* o serie de eseuri purtând titlul *Din carnetul unui solitar*. Tot în 1914 publică un articol, *România și războiul european*, prin care încearcă să convingă intelectualitatea românească cu putere decizională, de intrarea României în război de partea Puterilor Centrale, argumentând că pericolul este reprezentat de expansiunea Rusiei țariste, susținând și el, la fel ca A. C. Popovici, o federalizare a Transilvaniei în cadrul Austriei⁴⁵. Din cuprinsul revistei, Nr. 7, 8 și 9 pe anul 1914, putem aminti: 1) Mihail Sadoveanu, *Ți- aduci aminte, Teofile...*; 2) Nichifor Crainic, *Vara (Versuri)*; 3) Gala Galaction, *Pe lespede cea nouă de la Curtea de Argeș*; 4) *Miscellanea*; 5)

⁴⁴ *Ibidem*, p. 37.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 38-40. Vezi și Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetarea*, Editura SAECULUM I. O., București, 1999, p. 811.

V. R., *Apel către cititorii și prietenii Vieții Românești*; 6) *Recenzii*; 7) *Revista Revistelor* etc.

Declinul editorial al revistei *Viața Românească* se observă în anul 1915, moment când Constantin Stere cedează conducerea revistei lui Garabet Ibrăileanu, cu toată această schimbare de conducere editorială, *Viața Românească* este ținta unor atacuri dure, adversarii lui Stere dând foc redacției revistei *Viața Românească*. Datorită situației războiului și a faptului că mulți colaboratori și redactori sunt mobilizați pe front, toate acestea venind pe fondul intrării României în război de partea Antantei, revista lui Stere își încetează activitatea. Din cauza unor proteste studențești, a situației politice nefavorabile și a condițiilor create de război, Constantin Stere demisionează în data de 16 februarie 1916 din funcția de rector al Universității din Iași⁴⁶.

Datorită ocupației germane a sudului țării, în anul 1916, armata, administrația și o parte a intelectualității românești se refugiază la Iași, un alt pol al reprezentativității românești, acesta jucând rolul de capitală pentru un interval scurt de timp în condițiile create de război. În timpul refugiului la Iași, Constantin Stere este pus în funcția de colonel la serviciul cenzurii și juristconsult de către I. C. Brătianu. Dintr-o știre de presă preluată din *Gazeta Bucureștilor* și publicată în *Gazeta Transilvaniei*, aflăm că datorită orientării sale germanofile, Constantin Stere rămâne la București în anul 1917, moment când promovează o politică împotriva guvernului Brătianu care a menținut alianța României cu Rusia. Totodată luăm notă de faptul că în București Constantin Stere ocupă funcția de Președinte al Consiliului de Administrație a Băncii Generale Române⁴⁷.

După o scurtă perioadă de absență editorială, Constantin Stere își reia activitatea jurnalistică publicând la *Viața Românească* o serie de articole care vizează *Cauzele și perspectivele revoluției ruse*. Deci putem observa că a avut un rol important și în timpul Primului Război Mondial, prin funcțiile pe care le-a deținut, cât și prin activitatea sa politico-literară manifestată la *Viața Românească*. Ascensiunea sa politică este vizibilă în perioada următoare, când în luna martie 1918 este ales în funcția de deputat în localitatea Soroca. El deține funcția de președinte al Sfatului Țării la 27 martie 1918, moment care a dus la unirea celor două provincii românești, Basarabia și România fiind unite în urma hotărârilor politice din această

⁴⁶ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul....*, p. 42.

⁴⁷ Vezi: Art. C. Stere a rămas la București, în *Gazeta de Transilvania*, LXXIX, 1917, nr. 18, 16 februarie/1 martie, p. 2.

perioadă⁴⁸. În anii 1917- 1918 se implică în editarea unui ziar la București, *Lumina*⁴⁹, publicație finanțată de Alexandru Vaida Voevod⁵⁰. Prin acest ziar de orientare pro germană, Constantin Stere descria o posibilă victorie a Germaniei, publicația venind astfel în opoziție cu vederile Casei Regale și a intelectualității antantiste. În urma activităților redacționale de la ziarul *Lumina*, redactorii și colaboratorii acestui ziar, cât Constantin Stere sunt arestați, acesta din urmă fiind reținut timp de trei săptămâni la Văcărești⁵¹. După terminarea Primului Război Mondial, se conturează două modele de dezvoltare a României, în care a fost implicată intelectualitatea românească. Pe de o parte erau **europeniștii**, care considerau că progresul României se revendică de la statele occidentale, economia și industria dorind să se dezvolte la standarde europene, iar pe de altă parte erau **tradiționaliștii**, care susțineau modelul agrarian de dezvoltare, afirmau că România este o țară în care categoria socială a țăranimii este evidentă. Din tradiționalism au derivat și alte forme ale aceluiași model de dezvoltare, cunoscute sub denumirea de semănătorism, poporanism etc. În această dezbatere de idei a fost antrenat și Constantin Stere, promovând ideile poporaniste. Constantin Stere, prin ideologia sa, poporanismul, era adeptul dezvoltării economiei, militând pentru expansiunea și independența gospodăriilor mici. Observăm că Stere pune accent pe factorul economic care se plasa în antiteză cu modelul cultural promovat de junimiști și semănătoriști⁵².

Devenind o prezență incomodă chiar și pentru cercurile liberale și întreaga intelectualitate de la conducerea statului român, este eliminat din politică, acesta plecând iar în străinătate. Datorită multiplelor activități, sănătatea îi este afectată, el plecând în străinătate alături de actuala sa familie, soția Aneta și fiul Ion⁵³. Situația politică favorabilă creată de

⁴⁸ Vezi: Iurie Colesnic, *Constantin Stere și Sfatul Țării*, articol consultat pe site- ul <http://www-timpul.md/articol-constantin-stere-i-sfatul-arii-42353.html>, în data 19. 04. 2015, ora 11: 30.

⁴⁹ Despre această inițiativă editorială vezi: Art. *Un nou ziar la București*, în *Gazeta de Transilvania*, LXXIX, 1917, nr. 19, 12/25 septembrie, p. 2.

⁵⁰ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul.....* p. 45.

⁵¹ *Ibidem*, p. 46; Vezi: Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetarea,*, p. 811; Lucian Boia, *Germanofili. Elita Intelectuală Românească În Anii Primului Război Mondial*, Editura Humanitas, București, p. 312-317.

⁵² Selectiv: Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, *et. alii Istoria României*, Ediție revizuită și adăugită, Editura Corint, București, 2006, p. 316- 319; Vezi și Ediția din 1998, p. 423- 427; *Concepții și idei privind evoluția României, în Tratatul de Istoria României al Academiei Române*, Vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 40-49.

⁵³ Virginia Mușat, *Constantin Stere: scriitorul....* p. 49.

schimbarea guvernului, duce la hotărârea lui Stere de a reveni în România, acesta militând pentru fuziunea Partidului Țărănesc cu Partidul Național Român din Transilvania condus de Iuliu Maniu, Stere fiind privit ca un adevărat părinte spiritual al țărăniștilor. Acest lucru se întâmplă în anul 1926 când fuzionează Partidului Țărănesc condus de Ion Mihalache și Partidul Național Român condus de Iuliu Maniu, formându- se astfel PNT⁵⁴.

În anii de după Primul Război Mondial, îndeplinește funcția de deputat de Soroca (1921), în același an îl regăsim ca fiind printre rândurile celor care au participat la desfășurarea lucrărilor Congresului PNT. Distânțându- se de cercurile liberale, activitatea lui politică se orientează către Partidul Poporului al cărui lider politic era Alexandru Averescu. Anul 1922 îi aduce o implicare intensă atât în viața politică cât și publicistică⁵⁵. În acest răstimp publică în paginile revistei *Viața Românească* articolele *Suveranitatea și Constituanta* și *Supremația legii*. În anii 1923- 1924 își continuă activitatea jurnalistică la *Viața Românească*, publicând articole care au ca subiect Revoluția Rusă din 1917, de amintit este ciclul de articole intitulat *Cauzele și perspectivele revoluției ruse*. Odată cu criza regală din 1925, a plecării lui Carol al II - lea din România și a renunțării acestuia la tron, se hotărăște realizarea unei regențe. Având un rol important în politica vremii, este însărcinat din partea lui I. C. Brătianu de a întocmi actul care anunța constituirea regenței (4 ianuarie 1926). În acest interval cronologic, fiind nemulțumit de situația politică și numeroasele intrigi și mașinațiuni, Constantin Stere se hotărăște să se retragă definitiv din politică, la data de 4 aprilie 1930 își dă demisia din PNT⁵⁶.

Renunțând la politică, după intensa sa activitate se dedică scrisului, este momentul când publică lucrarea *Preludii. Partidul Național Țărănesc și cazul Stere*. Lungile dezbateri politice și- au pus amprenta asupra sa, în ultima perioadă a vieții desfășurându- și activitatea la conacul de la Bucov al soției sale⁵⁷. În anii următori scrie la ziarul *Zărilor*, are o nouă concepție considerând că țărănimea și muncitorii trebuie să se alieze împotriva exploatării. Publică în acest ziar mai multe articole printre care putem aminti: *Ce este țărănimea*; *Uniunea muncitorească*; *Condițiile progresului social* etc. În ultima parte a vieții sale, în plan literar cea mai importantă contribuție a fost romanul *În preajma revoluției*. Suferind de mai multe boli (anghină pectorală, eczemă la ureche, colită), toate acestea corelate cu

⁵⁴ *Ibidem*, p. 50-51.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 52.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 52-53; 55-57.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 58-59.

tumultoasa sa viață, Constantin Stere moare la 14/26 iunie 1936, dorind să fie incinerat⁵⁸.

Concluzii

Prin actualul demers istorico- biografic am încercat să scoatem în evidență activitatea din diferite domenii a lui Constantin Stere. Studiul dedicat acestei personalități este împărțit în mai multe subpuncte, reușind să reconstituim parcursul intelectual al acestuia. Primii ani, formarea educațională și profesională, anii de liceu și cursurile universitare, activitatea socială, politică și literară, toate acestea privesc în conivență cu mediul cultural și politic în care a activat, ne ajută să avem o imagine de ansamblu asupra activității lui Constantin Stere, valorificând pe cât posibil potențialul său intelectual și politic relevant la nivelul istoriografiei de specialitate și a cercetării istorice. Finalizăm excursul nostru referitor la viața și activitatea lui Constantin Stere, afirmând că acesta a reprezentat o personalitate a cărei contribuție merită valorificată și pusă în circuitul istoriografic alături de alte nume importante din epoca sa. Ridicat la rangul de simbol de unii, criticat de alții, Constantin Stere reprezintă prototipul intelectualului militant pe scena mișcării naționale românești, a cărei activitate nu trebuie omisă.

Putem concluziona că personalitatea lui Constantin Stere, prin contribuția sa în plan politic, cultural, publicistic și literar trebuie amintită și pusă în valoare, aducând reale contribuții social- democrației românești, alături de Alexandru Dobrogeanu Gherea și Constantin Rădulescu Motru. Pe lângă activitatea sa politică și socială, Stere a avut și o intensă activitate publicistică. A întemeiat împreună cu Garabet Ibrăileanu *Viața Românească*, fiind directorul acestei publicații între anii 1906- 1915, a publicat în ziarul *Zărilor*, în *Lumina* de la București (1914)- ziar germanofil etc. Preocupările sale publicistice completează activitățile din planul social și politic, reîntregind portretul liderului cu profunde contribuții în mișcarea națională românească. Implicarea în viața publicistică corelată cu întregul mediu socio- politic în care a activat, ne poate demonstra și latura sa gazetărească, calitățile sale de scriitor- redactor și om politic fiind relevate în paginile ziarelor în care a publicat.

Întreaga activitate a grupării din jurul *Vieții Românești* a militat pentru susținerea poporanismului în detrimentul sămănătorismului promovat de Nicolae Iorga. Prin toată munca redacțională desfășurată în cadrul redacției, Constantin Stere și ceilalți membrii și colaboratori au fost de un

⁵⁸ *Ibidem*, p. 60-62; 64-65.

real ajutor pentru cunoașterea, promovarea literaturii și a culturii românești, cei mai însemnați poeți și oameni de cultură au publicat în paginile *Vieții Românești*, această revistă aducând un aport semnificativ pentru intelectualitatea ieșeană în special și cultura română în general. Am considerat relevante descrierea aspectelor ce țin de structura redacției *Vieții Românești*, constituirea redacției, alegerea membrilor și a colaboratorilor, rolul lui Constantin Stere în fruntea acestei apariții editoriale, funcționarea întregului mecanism redacțional, disensiunile apărute între unii redactori, deoarece în acest fel putem lua notă și de rolul lui Constantin Stere în spectrul publicisticii românești prin activitatea și dăruirea cu care a lucrat la *Viața Românească*.

